

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&#n H&#u Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

Đi này ai đi, ai khôn? - S&#ng m&#c áo rách, ch&#t chôn áo lành. (Ca dao)

Đ&#c tin ông b&#n già b&#t thỉnh linh “ra đi”, tôi v&#i mang vòng hoa đ&#n chào t&# bi&#t. Ông b&#n tôi m&#c b&# đ&# r&#t đ&#p, bình th&#n n&#m đó. Tôi m&#ng th&#m cho ông b&#n đã “ra đi” m&#t cách nh&# nhàng trong lúc đang ng&# ngon lành. Sau đó, trên đ&#ng lái xe v&# nhà, tôi suy t&# v&# kho&#ng th&#i gian còn l&#i trong đ&#i tôi. Dù sao năm nay tôi đã trên b&#y ch&#c tu&#i đ&#u r&#i. Theo th&#ng kê &# Canada, ng&#&#i đàn ông trung bình có th&# s&#ng t&#i năm 76 tu&#i m&#i đ&#&#c phép “ngao du vùng tiên c&#nh”. Có nghĩa là tôi còn có th&# s&#ng đ&#&#c ch&#ng 5 năm n&#a. Vì th&#, tôi nghĩ r&#ng đã đ&#n lúc tôi ph&#i ph&#c h&#a ngay m&#t “ch&#&#ng trình ngũ niên” cho tôi, k&#o lúc “ra đi” l&#i ti&#c r&# khôn nguôi.

Cũng may hi&#n nay tôi v&#n còn kh&#e m&#nh, ti&#n h&#u trí cũng đ&# đ&# “ph&#e ph&#n v&#i đ&#i”. V&#n đ&# quan tr&#ng bây gi&# là ph&#i “ph&#e ph&#n” làm sao cho “ph&#i đ&#o”? Chuy&#n “ong b&#&#m” &#? M&#c này tôi không còn kh&# năng đ&# “đ&#ng” t&#i. Nh&#ng ng&#&#i đ&#n tu&#i s&#p “ra đi” nh&# tôi không nên quá tham lam. Chúng ta hãy đ&# đ&#m con cháu có đ&#p “thi th&# tài năng”, không nên tranh dành v&#i th&# h&# tr&#. Bi&#t nh&#&#ng nh&#n nh&# v&#y m&#i đ&#&#c ng&#&#i đ&#i kính n&#.

Đ&#i v&#i tôi, ăn u&#ng cũng không còn là m&#t m&#c khoái l&#c đáng đ&# ý t&#i. Có m&#y cái răng hàm thì r&#ng g&#n h&#t, huyết qu&#n thì b&# m&# bám đ&#y, máu thì ng&#t nh&# m&#t ong. Theo tôi nghĩ, ông Tr&#i cho m&#i ng&#&#i m&#t s&# l&#&#ng đ&# ăn nh&#t đ&#nh đ&# sinh s&#ng trong su&#t c&# cu&#c đ&#i c&#a mình. Ng&#&#i nào dùng h&#t “kh&#u ph&#n” c&#a mình là ph&#i “ra đi”. Ông Tr&#i đâu có cho phép chúng ta kéo dài cu&#c s&#ng đ&# “ăn ké” vào kh&#u ph&#n c&#a ng&#&#i khác. Nói tóm l&#i, “ăn nhi&#u, ăn nhanh, ăn m&#nh, vét cho s&#ch n&#i c&#m”, không ph&#i là bí quy&#t tr&#&#ng sinh. Các bác sĩ &# các n&#&#c Âu

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguyễn Hữu Chí
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

Mẹ cũng đã nhún ra đi u này, nên đã luôn luôn khuyên già trẻ cũng như nhún bé phải ăn uống chừng mực. Hơn nữa, chúng ta cũng đã từng được nghe các cụ như cụ nhi u l n: “Ăn đi mà sống chứ không phải sống đi mà ăn”, hoặc “tham thì thâm, Phải đã bỏ th m thì ch có tham [ăn]”.

Th là tôi đã mất hai trong bốn m c khoái l c mà ng i đi g i là “t khoái”. Sau cùng, tôi ch còn th y có hai thú vui h p v i túi ti n và s c l c c a tôi: đó là đi c sách, và đi du l ch. Tôi th y, đi ngao du nh ng n i danh lam th ng c nh là thu n ti n nh t: ban ngày thì đi tham quan đó đây, t i v khách s n ng i đi c sách. Đi v i ng i có tu i nh tôi, th i gi r t là c p bách, làm “công đôi ba vi c” nh v y m i “tranh th đ c th i gian”. Th là hai v ch ng tôi bàn nhau đi ngao du vùng n ng m đ tr n mùa l nh Canada. Ôi, mùa đông x “tình n ng” này, sao mà l nh th ! Càng v già, tôi càng c m th y l nh, l nh t ngoài vào t i t n đáy lòng con ng i.

T i hôm đó, tôi chui vào m n n m nghĩ đ n ngày mai t i Miami s i n ng... Đang say s a m màng thì v tôi đánh th c:
– D y đi anh. Đ n gi ra phi tr ng r i, máy bay không đi anh đâu. Em đã ch n cho anh m t b qu n áo r t đ p đ m c đi đ ng.

B ng nhiên tôi nh đ n ông b n già c a tôi đã đ c Nhà Đòn m c cho m t b qu n áo r t đ p tr c khi lên xe “ra đi”. Tôi nhìn v tôi x p qu n áo c a tôi vào va-li, tôi v i h i:
– a, em không đi cùng v i anh hay sao?

– Em còn b n công vi c nên đành ph i l i. Anh đã đ n tu i có quy n đ c đi ngao du, nay đây mai đó. Anh c đi ch i thanh th n là em m ng r i.

Cu i cùng tôi đành ph i lên xe taxi ra phi tr ng m t mình. Tôi quay đ u nhìn l i mái nhà thân yêu c a tôi cho đ n khi nó m d n sau màn tuy t tr ng, m u tr ng tang tóc làm tôi kh rùng mình. Ph i ch ng k “ra đi” th ng nghĩ t i k “ l i”?

Qu thi t máy bay không đi tôi. Tôi v a ng i xu ng gh thì máy bay b t đ u c t cánh. Lòng tôi bu n r i r i vì tôi đang bay v vùng n ng m trong khi h hàng thân yêu tôi còn ph i l i v t l t v i băng tuy t t B c C c ù ù th i v . Khi máy bay h cách xu ng phi tr ng Miami, xe c a hãng du l ch đã ch s n đ đ a tôi v khách s n R.I.P (“Resort of International Peace”, mà tôi t m d ch là “L u Xá Hòa Bình Th Gi i”). M i nhìn thoáng qua tôi đã nh n th y phong c nh

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&#n H&#u Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

---

thành phố này qu&# có đ&#p, đúng nh&# nh&#ng bích tr&#ng qu&#ng cáo du&#ch đã trình bày. Hai bên đ&#ng là nh&#ng cây cao v&#i v&#i, cành lá um tùm. Xung quanh khách sạn c&#a tôi là nh&#ng biệt thự xinh xắn n&#m sau nh&#ng hàng rào hoa đ&#m&#u đ&#lo&#i.

Ng&#i u&#ng trà trong v&#n c&#a khách sạn, tôi tho&#i mái nghe chim hót líu lô và nhìn m&#y con b&#m bay tung tăng trong n&#m. M&#t lát sau, ng&#i h&#ng đ&#n du&#ch m&#i tôi lên xe đi xem phong cảnh thành phố. Đó là m&#t chiếc xe buýt chở ch&#ng 50 du khách đ&#lo&#i ng&#i. Đa số là ng&#i có tu&#i nh&#i tôi, nh&#ng cũng có vài ng&#i r&#t trẻ. Ngoài m&#t số ng&#i M&#ra, tôi còn nh&#n thấy vài ng&#i ngoại quốc mặc quần áo cổ trụ&#n c&#a n&#c h&#. Ông tài xế cho biết là xe sẽ đ&#ng nh&#u n&#i ti&#ng trong thành phố, du khách có thể xuống bất cứ chỗ nào để tham quan, m&#t giờ sau đó xe sẽ trở lại đón đ&#đ&#a đi thăm vùng n&#i khác, hoặc chở về khách sạn R.I.P.

Xe đi vòng vòng trong thành phố và vùng ngoại ô. Xe ng&#ng nh&#u n&#i ti&#ng c&#a vùng này: có nh&#ng khu biệt thự sang trọng l&#ng l&#y, có nh&#ng bãi cát vàng óng &#ch&#y dài xuống biển xanh m&#u ng&#c th&#ch, có nh&#ng trung tâm thương m&#i x&#m u&#t, v.v... M&#i khi xe ng&#ng l&#i, thì có vài du khách tíu tít xuống xe. Khi xe tới Tropical Garden (V&#n Bách Thảo Nhi&#t Đ&#i), tôi bèn xuống xe vì muốn sống l&#i trong khung cảnh xanh tươi c&#a đ&#t n&#c tôi khi xưa. Tôi sung sướng khi thấy l&#i nh&#ng cây đa cổ thụ cao ng&#t t&#ng mây, nh&#ng cành hoa ph&#ng vĩ rực rỡ đ&#i n&#ng chan hòa, nh&#ng con chu&#n chu&#n vui đùa giữa nh&#ng c&#m bông sen trên m&#t hồ phẳng l&#ng...

Tôi đang th&#n th&# h&#ng khung cảnh tĩnh m&#ch gần như thoát tục, thì bỗng nhiên nghe có tiếng ng&#i gọi tên tôi. Quay lại thì thấy anh Tùng, ng&#i bạn chí thân c&#a tôi từ ngày học đ&#th&#t. Đã hơn bốn chục năm rồi bây giờ mới l&#i gặp nhau. Chúng tôi bắt tay nhau thật lâu, mừng mừng tủi tủi. Chúng tôi d&#o ch&#i d&#i bóng m&#y cây li&#u già bên hồ, kể l&#i cho nhau nghe nh&#ng kỷ niệm vui buồn khi xưa. Sau khi học hết bậc trung học, anh Tùng đi đ&#ng viên, nay đây mai đó, theo tiếng súng c&#a th&#i cuộc chiến i ti&#n tụy&#n. Còn tôi đ&#c may mắn đ&#c đi ngoại quốc du học. Tuy vậy, chúng tôi vẫn liên lạc m&#t thời điểm với nhau bằng thư từ. Lá thư cuối cùng c&#a anh tôi nhận đ&#c h&#i cuối năm 1967. Trong thư anh cho tôi biết là anh đang hành quân ở Quảng Trị, và trong vài tuần nữa anh đ&#c ngh&# phép đ&# về Cố đô ăn tết và nhân tiện c&#i và luôn m&#t thư. Thư rời đi trên M&#u Thân bắt thành lính xa y ra. Từ đó tôi không nhận đ&#c tin tức gì về anh. Tôi cho rằng anh đã bắt đầu trốn. Bây giờ l&#i gặp đ&#c anh, tôi mừng mu&#n khóc. Trong khi đi bách bộ trong v&#n, chúng tôi nói chuyện huyên thuyên, không để ý đến thời gian. Đến lúc xe buýt tới, chúng tôi đành phải chia tay nhau. Tôi lên xe ra đi. Anh &#l&#i vì anh muốn tiếp tục cuộc du ngoạn trong v&#n mà anh ví “nh&# v&#n Tao Đ&#n ngày xưa ngày xưa, n&#i mà chúng mình th&#ng từ i ch&#i trong nh&#ng giờ trốn học”. Bắt tay anh, tôi hôn v&#i anh ngày tái ngộ. Anh cười vui vẻ, rời đi thật ra m&#t câu triết lý bằng qu&#:

– Vũ trụ này thực ra bé nhỏ lắm, chúng mình đi loanh quanh, lu&#n qu&#n, mãi rồi sẽ có ngày

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&n H&u Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

---

cũng đi gặp nhau.

Đến lúc lên xe buýt ra ngoài phố, tôi mới sắp xếp là đã quên hỏi đi đâu anh. Tuổi già lắm rồi, hay quên. Thì thôi là vô tích sự!

Xe buýt vào khu ăn uống buôn bán nhộn nhịp trong vùng. Tôi tò mò xuống xe đi xem cảnh như “ngắm xe như ngắm người, áo quần như ngắm.” Đứng ngắm phố đông người như người người. Họ đi ngắm nhau, họ ngắm người người hàng hóa đắt tiền bày trong tủ kính. Tôi ngắm ngắm nhìn một bà Mồ to béo đang chăm chú nhìn một bộ áo quần mới nhất giá “Special Sale: 299.95 dollars.” Tôi cảm thấy tôi nghĩ phải cho cái “cái quần này” đang bán thôi miễn bán cái áo “hàng hèn,” và hàng quần áo sau, và hàng quần áo nữa. Đã thích ăn cho mập xù, tôi còn thích mặc quần áo khiêu gợi! Đang ngắm nghĩ về cái ham muốn quá đáng của con người, thì tôi đã bắt gặp một người bạn cũ kim hoàn. Tôi đứng ngắm người người vòng người người, người người dây chuyền vàng chạm tinh vi, người người chuỗi hạt trai sáng rực rỡ ánh đèn trong tủ kính. Bất ngờ nhiên có tiếng ồn ào trong tiệm, rồi có bóng một thanh niên chạy vọt ra ngoài, đứng sau là người người hô hoán ầm ĩ. Hai tiếng súng liên tiếp làm tôi giật mình quay lại. Tôi thấy một cô cảnh sát cầm súng thản nhiên đứng nhìn người người thanh niên đang nằm quỳ quỳ trên vũng máu, tay còn nắm chặt súng hàng năm kim cương. Khách bước hành tò mò nhìn cảnh chết chóc đang xem chương trình Miami Vice trên ti-vi. May sao và lúc đó thì xe buýt của hotel tôi, tôi vội chạy lên xe, đứng trên cảnh si mê và tàn bạo.

Xe người bán nhieu người cho du khách xuống du ngoạn. Người tôi vẫn ngồi yên trên xe vì tôi thấy một người bạn cũ đi ngắm cảnh phố hoa giỗ. Cùng xe cũng với khách sạn R.I.P khi thành phố bắt đầu lên đèn. Tôi một người xuống xe và rút súng ra ngắm nhiên khi thấy một người bạn cũ chạy ra đón tôi, và ôm tôi vào trong lòng. Một người với tôi, rồi người người trách tôi: – Con người đi đâu mà mãi bây giờ mới về, làm bạn mong chờ.

Tôi cảm thấy hỏi hỏi vô cùng, tôi gặp được vào vai một người khóc nước mắt ngày tôi còn bé...

Bỗng nhiên tôi nghe vắng vắng có tiếng gọi tôi:

– Dậy đi anh. Anh nắm một cái gì mà khóc lóc thảm thê vậy?

Tôi chợt bừng tỉnh, nhìn một người bạn cũ vẫn còn rõ xuống gọi. Sau đó, tôi nghĩ nhieu người. Tôi nghĩ đến ông bạn già của tôi mặc quần áo rất đẹp đang nằm trong nhà quan. Tôi nghĩ đến chuyến du ngoạn mà tôi đã thực hiện được trong giấc mơ. Tôi nghĩ đến giờ phút kỳ lạ cho phép tôi gặp lại người thân nhân của tôi đã bỏ tôi “ra đi” lâu lắm rồi. Tôi nghĩ đến cái sống và cái chết. Sau khi tôi “ra đi,” tôi sẽ đi về đâu? Là “người người trong một thế giới,” làm sao tôi biết được. Chẳng người người “chuyên

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguyễn Hữu Chi

Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

gia” nghiên cứu vlinh hồn hay duyên kiếp mới “biết rõ ràng” nhưng chuyên gì “chức chức” sẽ xảy ra khi chúng ta sang “bên kia thế giới.” Nhưng với này thế cho chúng ta biết rằng: sau khi chết đi, con người sẽ khôn khỉ m n u không biết thành kính thờ phụng Chúa hoặc ra chùa tụng kinh gì oan. Có người lại nghĩ rằng sau khi chết đi, con người sẽ trở thành cát bụi, chết không đi đâu hết. Trái lại, giới cầm quyền mà tôi đã trình bày ở trên làm cho tôi nghĩ rằng cuộc sống cũng như sự chết không khác gì một cuộc ngao du. Linh hồn chúng ta có thể là một hành khách trên một chuyến xe buýt du ngoạn. Xe buýt tới thì ta phải lên xe “ra đi.” Làm sao mà biết được xe sẽ ngừng ở nơi nào. Khi xe tới trạm, ta phải xuống. Trạm xe bus có thể là một khu “Vườn Nhiệt Đới,” có thể là một trung tâm thương mại nhộn nhịp giỗ t o đ y si mê và t i i, có thể là một khu t i tằm, nghèo nàn, có thể là một trạm cướp đ y si ke, ma túy...

Nếu cho sự chết là một du ngoạn, thì sao chúng ta không sắp s o n cuộc “ra đi” của chúng ta cho chu đáo. Khi chúng ta v t biên, chúng ta sắp s o n r t k c àng. Nhưng khi chúng ta đến tu i p i “ra đi,” chúng ta lại không tính toán những v t biên, dù rằng chúng ta vẫn còn đ t nh táo đ s a s o n cuộc “ngao du” của chúng ta. Chúng ta không chú s a s o n trước khi “ra đi” vì chúng ta sống chết, nên chúng ta không dám nghĩ đến cái chết cho đến khi chúng ta th h i cuộc cùng. Thế là chúng ta “th y” trách nhiệm đó cho những người thân thiết có nhiệm vụ c àng đáng thân xác của chúng ta. Trong lúc “tang gia b i r i,” người nào càng thân thiết với chúng ta bao nhiêu, thì lại càng b i r i b y nhiều. Khi b i r i nh v y, làm sao họ có thể tính toán một cách hợp lý được. Kết quả là người thờ phụng yêu cầu chúng ta sắp b các Nhà Đôn i d ãng triết đ . Chuyên này rất đ hi u: vì thờ phụng tức “người ra đi,” nên những người thân thích thờ phụng càng tiêu nh i u t i n cho chuyên ma chay bao nhiêu, thì “người ra đi” càng sung s ãng b y nhiều. Thiết là nh m to. Nhưng bài kinh gì thoát, những sự cứu siêu không hóa gì i đ c những t i i của con người. Một cuộc mai táng hoàng không làm cho “người ra đi” đ c “mát mẻ” thêm một chút nào. Tuy vậy, những người thân thích luôn luôn muốn có một đám tang thiết là linh đình và t n kém đ t lòng thờ phụng tức của mình đ i v i “người ra đi.” Trong trường hợp này, “người ra đi” chỉ còn biết thờ dài (sau khi th h t ra). Rồi người đ n vi ãng cũng muốn mua một vòng hoa thiết to, thiết đ t t i n đ t tình b n h u v i “người ra đi” và nh t là đ ch ãng mình cho bà con lại xóm biết rằng mình là “người đàng hoàng, có thế y, có chung.” Thế y c ãnh này, “người ra đi” cũng lại thờ dài, chỉ muốn th t ra câu t bi t: “Này b n i, đã quá tr r i. S có ngày tái ng ,” và “t c c ãnh” làm bài th nh sau:

Khi một thế ng n m xu ãng

L i có thế ng lu ãng cứu ãng đ ãng lên

Vái l y thế ng n m xu ãng

Hy v ãng khi mình n m xu ãng

L i có thế ng khác lu ãng cứu ãng đ ãng lên.

Đi u mà chúng ta biết chức là đã sắp những người sắp “ra đi” đ u lo ãng thiết tha cho “người i i,” và nghĩ rằng mình còn có thì gì thu x p m i v i c trước khi “ra đi.” Tức thay, khi xe buýt b t

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&#n H&#u Chi

Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

---

thình lình tôi đón đi “ngao du,” chúng ta vội vàng lên xe nên không giúp gì cho nhäng “ngäi i i i.” Trong khi đó, “ngäi i i i” đau đän muän phän. Khi bä mä tôi län lät qua đäi, mät mình tôi “i i,” tôi läm ngäi đi vì thäng tiäc. Rồi khi tôi loäng thoäng đäc tin anh bän chí thân cäa tôi bä tä thäng, tôi buän ngän ngä, täi nghiäp cho sä phän long đäng cäa ngäi trai thäi loän. Tôi bäi räi vì tôi cäm thäy häi hän vì tôi cho räng mình đã cä xä không đäy đä tình nghĩa đäi väi “ngäi ra đi,” không có đäp tä chäc mät đäm táng träng thä đäa ngäi quá cä sang “Bên Kia Thä Giäi.” Ngoài ra, trong thâm tâm, tôi cäm thäy lo sä vì không biät nhäng thân nhân cäa tôi sä đi vä đâu: có đäc “vä väi Chúa không”? có thoát khäi “väng nghiäp chäng” hay không? Đó là nhäng phän äng tä nhiên cäa nhäng “ngäi i i i.” Vì thä, chúng ta thäng thäy nhäng vä ma chay linh đäng đä “ngäi i i i” có đäp “trä nghĩa” đäi väi “ngäi ra đi” (thä “trä nghĩa” trä hän, còn hän là bä mang tiäng “bäc tình, bäc nghĩa”). Chúng ta läi còn thäy trong nhäng cuäc cúng läng nguy nga, mäi ngäi i thiät tha cäu xin Träi hay Phät giúp “ngäi ra đi” đäc län Thiên Đäng hay vào Cäi Niät Bàn. Mäi tín đä đäu “biät chäc chän” räng mät linh hän đäy täi läi khó có thä siêu thoát đäc näu thân nhân không thành khän cäu xin Đäng Täi Cao nhä lòng khoan häng đäi läng väi “ngäi ra đi”! Phäi chäng vì chúng ta nghĩ räng cái quá khä cäa “ngäi ra đi” thiäu đäo đäc, nên chúng ta mäi phäi làm lä cäu siêu cho “ngäi ra đi” nhä väy? Thiät là täi nghiäp cho ngäi “ra đi”: Đã “näm xuäng” räi mà còn bä ngäi i đäi gán cho cái täi “thiäu đäo đäc.”

Nói cho cùng, “ngäi i i i” đáng thäng hän “ngäi ra đi.” Trong khi “ngäi ra đi” thän nhiên näm đó, thì “ngäi i i i” không nhäng bä xúc đäng tinh thän mà còn phäi xä thân cáng đäng công viäc tän đäa “ngäi ra đi.” Vì thä, tôi không thäc mäc vä viäc tôi sä “ra đi,” nhäng tôi nghĩ rät nhiäu, và lo läng rät nhiäu cho “ngäi i i i.” Tôi muän “ngäi i i i” khäi phäi quäng lên vai mät gánh quá näng nä vä tinh thän cũng nhä vät chät khi tôi “näm xuäng.” Có lä ít ngäi i nghĩ nhä tôi và làm nhä tôi, vì đän lúc gän ngày tän sä, mäi ngäi i nghĩ mät kiäu, và ngäi i nào cũng cä gäng làm nhäng viäc mà mình cho räng thäa đäng nhät. Do đó, tôi không dám khuyên ai. Nhäng đäi u tôi trình bày sau đây chä là mät thí dä không đän hình, mät läi nhìn đäi “không giäng ai.”

Träc hät, tôi không muän nhäng bän bè thân thuäc tôi quá u säu vä chuyän “ngao du” cäa tôi. Do đó, tôi đã trình bày cho mäi ngäi i biät räng khi “chuyän xe buýt” täi, tôi sä thän nhiên “ra đi” nhä tät cä mäi ngäi i khác đã täng “ra đi.” Tôi sä “đäi” vä đâu? Có lä tôi sä vä väi bä mä tôi. Có lä tôi sä ngao du vùng tiên cänh cùng väi bän bè tôi. Dù sao đi chäng näa, tôi không cän biät tôi sä “đäi” đâu, vì có biät hay không biät thì tôi và nhäng ngäi i thân thuäc cäa tôi cũng chäng làm đäc gì cä.

Sau đó, viäc tôi phäi làm träc khi “ra đi” là säa sang lät vät trong nhà, vì vä tôi không phäi là mät ngäi i khéo tay biät säa chäa nhà cäa. Ngoài ra, nhäng gì cäa tôi mà tôi thäy không cän dùng cho bän thân tôi hoäc cho “ngäi i i i,” tôi mang đi cho ngäi i khác, hoäc đä vào thùng rác. Khi tôi quäng đi gän hai ngàn quyän sách cäa tôi, tôi cäm thäy nhä nhäm trong ngäi i. Trái läi, vä tôi rät xúc đäng, và häi tôi:

Đòi này ai đòi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&n H&u Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

– Nghe cuốn sách này là kể niềm mừng 40 năm d&y h&c, t&i sao anh v&t đi?

– Anh không c&n n&a.

– Thì c& đ& đ&y, đôi khi anh muốn đ&c l&i thì sao?

– Đ&c đi, đ&c l&i làm gì? Ng& i ta l&i t& ng r&ng anh đ&t, h&c mãi mà ch&a thu&c bài.

Sau khi đ&n đ&p nhà c&a, tôi b&t đ&u nghĩ đ&n phí t&n chôn c&t. Tôi th&y & Ottawa m&y gia đình mà tôi quen biết đã chi phí trên 15 ngàn dollars cho m&i v& ma chay. Tôi tính nh&m trong đ&u thì th&y r&ng ch& trong vài ch&c năm n&a, c&ng đ&ng ng& i Vi&t & Ottawa (h&n b&n ngàn nhân m&ng) s& ph&i chi cho Nhà Đ&n và nghĩa đ&a m&t t&ng s& vào kho&ng 60 tri&u dollars (không kể t&n chi cho các v& tu sĩ cúng l&, cùng t&n b&n bè b& ra mua hoa phúng vi&ng). Nh& v&y, phí t&n ma chay cho n&a tri&u ng& i Vi&t đang sinh s&ng & B&c M& s& lên t&i g&n 8 t& dollars – b&ng t&n vi&n tr& mà nh&ng n&c t& b&n kiêm tài ph&t đã c&p cho “Đ&ng ta” trong m&t kho&ng th&i gian kéo dài h&n b&n năm tr&i. Thi&t là oai hùng! Thi&t là vĩ đ&i!

Đ& biết rõ chi t&t c&a v&n đ&, tôi bèn m&i m&t đ&i đi&n Nhà Đ&n quen biết & Ottawa t&i bàn chuyện ma chay cho tôi. Ông “t&p th&” (salesman), qu&n áo ch&nh t&, m&t trang nghiêm và đ&y kính c&n, ăn nói nh& nhàng và t& t&n trong khi trình bày giá c& cho tôi nghe. T&p tài li&u v& giá bi&u in r&t đ&p nh& t& th&c đ&n c&a m&t t&m ăn sang tr&ng & Paris (năm sao). Đi&u quan tr&ng mà m&i ng& i nên biết là “ng& i mua” không đ&c c& k&eo v& giá c&, vì Nhà Đ&n làm ăn đ&ng hoàng “tr&c sau nh& m&t,” không khác gì “Bác và Đ&ng” đã đ&i x& v&i dân ta h&n n&a th& k& nay.

Tôi đ&c k& t& giá bi&u, r&i tham kh&o v&i các b&n bè, tôi th&y rõ phí t&n n&ng n& mà “ng& i & l&i” ph&i chi cho Nhà Đ&n & Canada (có l& cũng t&ng t& nh& & bên M&). Đ& có m&t thí đ& c& th&, tôi xin li&t kê sau đây các “món hàng” căn b&n mà Nhà đ&n Tubman đã trình cho tôi:

(1) D&ch V& Chuyên Môn (Professional Services)

- 900\$ – d&ch v& do các chuyên viên Nhà Đ&n cung c&p (professional and support staff services);
- 250\$ – gi&y t& lên quan đ&n v&n đ& khai t& (documentation);
- 125\$ – d&ch v& & nghĩa đ&a ho&c công vi&c trao l& đ&ng tro cho thân nhân (gravesides service or delivery of urn as arranged).

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&n H&u Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

---

(2) Dịch Vụ Chăm Lo “Ngái Ra đi” (Professional Care of Deceased)

- 200\$ – tám rửa và làm vá sinh cho “ngái ra đi” (sanitary care of deceased);
- 570\$ – páp xác và trang đáng “ngái ra đi” (embalming and cosmetology of deceased).

(3) Phòng ác Và Đáng Cá

- 400\$ – xá đáng Nhà Đán (basic use of funeral home);
- 990\$ – xá đáng phòng thăm viáng, phòng làm lá và nháng đáng cá (visitation room, chapel, and/or service equipment);
- 225\$ – xá đáng phòng sáa sán và gán giá xác “ngái ra đi” (use of facilities for preparation of deceased and/or shelter of remains).

(4) Xe Cá Và Ván Chuyán (Automotiles and Transportation)

- 295\$ – chuyán xác vá Nhà Đán (transfer from place of death á radius 40 km);
- 200\$ – xe cá cán dáng cho các nhán vián Nhà Đán (vehicles required for administrative tasks, clergy, funeral director);
- 270\$ – xe chá quan tái ra nghiáa đáa (funeral coach);
- 125\$ – xe limousine chá thán nhán.

Chi phí căn bán cho Nhà Đán là \$5,604.03 (gám cá thuá)

(5) Chi Phí Cho Thành Phá

- 75\$ – khám nghiám tá thi.
- 52\$ – thuá vá sinh cho thành phá.

(6) Phí Tán Mai Táng

- 3,700\$ (trung bình) – Tián mua quan tái tùy theo loái sang hay hán, đáng theo giai cáp: tá thá nhát là vái quán xác (890\$) cho tái quan tái rá tián báng gá ván ép (1,695\$), tái loái quan tái váa đáp váa bán dành cho các nháa giáu thách sái sang (11,000\$);
- 5,500\$ – Tián mua chá “An Nghá Ngán Thu” (R.I.P - Rest In Peace) tái nghiáa đáa: miáng đát tá hán cái giáng đáng giá khoáng cháng 5,500\$;
- 1,000\$ – Tián đáng má bia tùy theo tái tián cáa mái ngái (tá 1,000\$ cho tái 5,000\$, hoác nhiáu hán náa).

Chi phí mai táng trung bình khoáng cháng \$13,000

Tôi đác tá giá biáu tháy nhán dán ta bá Nhà Đán và Nhà Nác làm tián mát cách rát là quy cá.

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguyễn Hữu Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

Không nhång thä, ông “tiäp thä” läi cän khuyän khäch täi “mua” nhiäu män “häng” khäc väa đät tiän, väa... väo đäng. Täi bän chän läi väi mät cäu häi rät ä là “rä tiän”:

– Mai täng kiäu näo rä tiän nhät?

Hän ngäng väi đäng “rao häng” thäi bä cät häng. Nhäng ngay sau đäđä, hän mäm cäi, räi nhän täi mät cäch rät ä là đäi läng:

– Ông thäch chäi trä rä tiän thäi ông nän chän con đäng häa täng, väi ông sä khäng mät tiän chi phäi chän cät väa mua đät ä nghäa đäa.

– Ngoäi tiän häa täng ra, cän cä chi phäi näo khäc näa khäng.

– Cä chä. Thän xäc cäa ông sä đäc täm räa, thoa son đänh phän, vä đäc đät trong mät cä quan täi thiät đäp. Chäng täi sä tä chäc länh đänh cho ông. Ai träng thäy näm đä cäng phäi thäm cäi đäa vä cäa ông.

– Näu täi thäch đäi con đäng häa täng, thäi täi đäu cä nä mua quan täi läm gäi cho tän tiän?

Län näy hän nhän täi mät cäch khänh thäng ra mät, vä näi väi mät giäng mäa mai:

– Ông cäng cän phäi đäc trang đäm vä näm trong mät cä quan täi đäng hoäng khi bän bä thän thuäc đän thäm viäng ông län cuäi cäng. Träng bäy thän xäc ra nhä väy mäi là ngäng đäng hoäng chä! Tuy nhiän, näu ông thäch bän xän, thäi cäng khäng sao. Chäng täi cäng cä thä chiäu ông đäc. Đäng lä ông mua mät cä quan täi rä tiän, ông cä thä thuä mät cä quan täi sang nhät häng. Cä näy đäng giá 11,000\$. Nhäng ngäng giäu sang mua loäi näy, räi mang đäi chän hay đät cäng väi cäi xäc cäa hä. Nhäng näu ông män cä quan täi näy, đä näm väi ba bäa, läy le väi bä con läi xäm, thäi ông chä phäi trä tiän thuä là 2,850\$. Thiät là rä mät! Läm sao mà ngäng đäi biät đäc räng ông là ngäng häa tiän, đän läc “näm xuäng” mà cän khäng đäm bä tiän ra mua mät cä quan täi đä näm cho thoäi mäi.

– Nhäng täi khäng muän “träng làng näc” cäi thän thä xäm ngät cäa täi cho mäi ngäng chiäm ngäng thäi sao?

Hän thä đäi đän sät mät cäi nhä mät thäy giäng làng nhän thäng häc trä bäng bänh läi cän cä

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&n H&u Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

---

t t cù nh y:

– Làm nh v y cũng b t đ c vài ngàn: ti n son ph n, ti n thuê quan tài, ti n thuê Nhà Đòn v.v.. Mà ông cũng không c n ph i chi cho các v tu sĩ đ n t ng kinh gõ mõ tụng lum trong Nhà Đòn c a chúng tôi làm gì. Th là ông đ thêm đ c vài ba trăm n a. Đi v i h ng ng i “r ti n” nh ông, đ đ c trăm nào hay trăm đó, có ph i không?

Th ng cha “ti p th ” cho tôi là ng i b n x n nên có v b c mình l m. H n ch mu n thu đ c nhi u ti n cho ch Nhà Đòn đ đ c ăn nhi u ti n hoa h ng do gia đình “ng i ra đi” cung ph ng. Vì th , m i l n tôi b t đ c món chi phí nào là h n có v đau đ n nh đang b bà nha sĩ nh m t cái răng hàm b trong m m. Cu i cùng, tôi ch n m t ch ng trình h a táng h p v i ý tôi. T ng s ti n tôi ph i chi ra là 2,709.24\$ cho nh ng m c nh sau:

- ti n gi y t (khám nghi m xác ch t, gi y khai t , v.v.);
- ti n xe đ a xác tôi t nhà xác đ n Nhà Đòn;
- ti n hòm b ng gi y c ng (50\$) đ ng xác ch t đ mang đi h a táng;
- ti n đ a hòm xác t i lò đ t (không có v b y bi n thân xác ra cho m i ng i “dòm ngó”);
- ti n đ t xác;
- ti n h p đ ng tro đ trao cho v tôi mang đi th xu ng bi n (tôi mua lo i r ti n nh t nên ch t n có 20\$; còn lo i sang và đ p thì lên t i 500\$);
- ti n thu tr cho thành ph , ti u bang, và liên bang.

Ng i “ti p th ” đ i đi n Nhà Đòn Tubman và tôi cùng ký vào t kh c (b n b n). Sau đó, tôi hân hoan trao cho h n t m ngân phi u 2,709.24\$. Tôi ph i tr ti n tr c. Đi v i tôi, đi u này r t thu n ti n, vì sau này giá c có gia tăng thì Nhà Đòn ráng mà ch u, ch nh ng “ng i i i” không còn ph i lo ng đi u gì cho “ng i ra đi.”

Khi v tôi đi làm v , tôi h y h ng đ a cho cô nàng xem t kh c. Th là cô nàng khóc bù lu bù loa, r i h i tôi m t câu mà tôi cho là lãng nhách:

– Trong c cu c đ i c a anh, anh ch thích ch i sang. T i sao đ n cu i cu c đ i, anh l i đ nh ch t m t cách r ti n nh v y?

– Em h i m t câu thi t là lãng nhách! Th nào là ch t r ti n? Ch t sang thì đi đ n đâu? Mang ti n ra cúng Nhà Đòn và Nhà N c làm gì? Chúng nó làm gì có quy n c p visa cho anh vào Thi n Đàng, hay vào Vùng C c L c. V c gì mình ph i “đút lót” chúng nó? Dù sao anh cũng “save” h n 12,000\$, ch đâu có ph i là ít.

– Em không c n món ti n đó đâu!

Đi này ai đi, ai khôn?

Tác Giả: Nguy&n H&u Chi
Thứ Ba, 02 Tháng 8 Năm 2011 06:35

– Nếu em không cần số tiền đó, thì em mang nó đi giúp người nghèo, có sao đâu? Đa số dân ta hiện đang sống trong cảnh nghèo túng. Em có biết rằng nếu em mang 12,000\$ về Việt Nam, em có thể nuôi hơn 60 em mồ côi trong một năm. Nhưng vậy, anh là người “chết sang” hay là người “chết rách tiền”?

Thấy tôi lý luận như vậy, cô nàng vừa lau nước mắt vừa cười đùa:

– Thôi, anh muốn chết khi nào cũng được. Cái đó tùy anh. Nếu anh “ra đi” trước em, em sẽ chúc anh theo kiểu Tàu: “Thống nh L& Bình An,” và xin anh “B&o Tr&ng.”

– Vậy, trước khi “ra đi,” anh sẽ chào em theo kiểu M&: “H&n Ngày Tái Ng&” – “See You Later.”

Nguy&n H&u Chi - T&n Sĩ Tâm Lý Chính Tr& H&c